

Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 9
Analyse programma
GroenLinks

Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

9 GroenLinks

9.1 Overheidsbegroting

Het beleidspakket van GroenLinks verbetert het EMU-saldo in 2017 met 15 mld euro ten opzichte van het basispad. Dit is de ex-ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend de macro-economische doorwerking. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt voort uit lagere uitgaven en een netto lastenverzwaring. GroenLinks laat het tekort in 2013 nog onveranderd ten opzichte van het basispad.

In 2017 buigt GroenLinks per saldo $9\frac{3}{4}$ mld euro om op de **overheidsuitgaven** ten opzichte van het basispad. Netto wordt het meest omgebogen bij sociale zekerheid en zorg. De grootste netto intensivering betreft onderwijs. In reële termen groeien de overheidsuitgaven na verwerking van het beleidspakket niet.

Op de **arbeidsvoorwaarden collectieve sector** wordt ten opzichte van het basispad per saldo nagenoeg niet omgebogen. GroenLinks buigt $1\frac{3}{4}$ mld euro om op **openbaar bestuur**, waarvan $\frac{1}{2}$ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en $1\frac{1}{4}$ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode voor mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 2 mld euro in 2017 en $2\frac{1}{2}$ mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening.

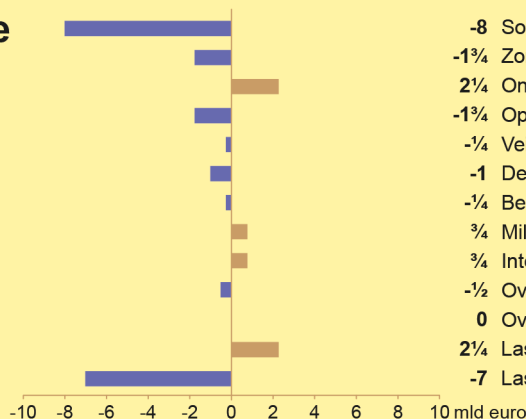
GroenLinks wil per saldo $\frac{1}{4}$ mld euro minder uitgeven aan **veiligheid**. De partij buigt met name om op de apparaatskosten ($\frac{1}{4}$ mld euro). De partij trekt met name extra geld uit voor stadswachten ($\frac{1}{4}$ mld euro). Per saldo wil GroenLinks de **defensie-uitgaven** terugbrengen met 1 mld euro, met name door implementatie van onderdelen van variant G uit Heroverwegingsrapport 20.

De uitgaven aan **bereikbaarheid** nemen af met $\frac{1}{4}$ mld euro. Ombuigingen op de aanleg van wegen ($1\frac{1}{2}$ mld euro) vallen vrijwel weg tegen hogere uitgaven aan het ov en de investeringskosten voor de invoering van een kilometerheffing.

GroenLinks wil in 2017 ten opzichte van het basispad per saldo $\frac{3}{4}$ mld euro meer uitgeven aan **milieu**. De partij trekt met name extra middelen uit voor de inrichting van de Ecologische Hoofdstructuur maar ook voor natuur buiten de EHS ($\frac{3}{4}$ mld euro). De belangrijkste ombuiging betreft de afschaffing van de stimuleringsregeling duurzame energie (SDE+). Voor het EMU-saldo pakt deze maatregel evenwel neutraal uit, omdat tegelijkertijd ook de heffing voor afnemers waaruit de SDE+ wordt betaald, wordt afgeschaft.

Budgettaire effecten in 2017

- is positief effect op EMU-saldo

Financieel

Verbetering houdbaarheid
(2017, % bbp)

3,2

Verbetering EMU-saldo
(2017, % bbp)

1,0

Koopkracht huishoudens
(gecumuleerd, 2017, %)

2 1/2

Saldo lopende rekening
(2017, % bbp)

0,2

Werk

Structurele werkgelegenheid
(2040, %-punt)

2 1/4

Werkloosheid
(2017, % van de beroepsbevolking)

1,1

Onderwijs en innovatie

Bbp-effect onderwijs
(structureel, %)

1,0

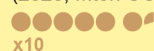
Innovatie
(verwacht effect)
Categorieën: - 0 + ?

?

Energie en klimaat

Reductie broeikasgassen
(2020, Mton CO₂)

63

Aandeel hernieuwbare energie
(2020, %-punt)

9

Natuur

Biodiversiteit
(2020, %-punt)

20 à 25

Verkeer

Files op snelwegen
(2020, %)

-67

Autogebruik
(2020, %)

-22

OV-gebruik
(2020, %)

20

Zorg

Eigen betaling per verzekerde
(2013, euro)

20

Meer (+) of minder (-) markt-
werking in de curatieve zorg

Categorieën: -- 0 ++

+/-

Wonen

Woningmarkt - welvaartswinst
(structureel, % bbp)

0,7

Prijsverandering koopwoningen
(2017, %)

-7

Verandering netto huur
(2017, %)

6

GroenLinks wil per saldo $2\frac{1}{4}$ mld euro intensiveren in het **onderwijs**. De belangrijkste intensivering betreft het afschaffen van de langstudeerboete ($\frac{1}{2}$ mld euro). De belangrijkste ombuiging betreft de afschaffing van de gratis schoolboeken ($\frac{1}{4}$ mld euro).

In de **zorg** buigt GroenLinks per saldo $1\frac{3}{4}$ mld euro om ten opzichte van het basispad. Zie paragraaf 9.8.

Aan **sociale zekerheid** wordt 8 mld euro minder uitgegeven. De grootste ombuiging betreft de afschaffing van de zorgtoeslag ($5\frac{3}{4}$ mld euro). Voor het EMU-saldo pakt deze maatregel evenwel neutraal uit, omdat met de opbrengst de ZVW-premies worden verlaagd.

De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk gemaakt ($1\frac{1}{4}$ mld euro). Ook versnelt de partij de verhoging van de AOW-leeftijd. Deze gaat naar 66 in 2016 en naar 67 in 2020 (1 mld euro). In het basispad is dat 65,5 jaar in 2017 en 66 jaar in 2019. De grootste intensivering betreft de invoering van een vouchersysteem voor langdurig werklozen ($\frac{3}{4}$ mld euro).

Aan **overdrachten aan bedrijven** wordt in 2017 per saldo $\frac{1}{2}$ mld euro minder besteed. Tegenover $\frac{1}{2}$ mld euro aan ombuigingen op het topsectorenbeleid staat de invoering van een beloningsregeling voor toegepast onderzoek. GroenLinks wil per saldo $\frac{3}{4}$ mld euro meer uitgeven aan **internationale samenwerking** door het budget voor ontwikkelingssamenwerking te verhogen. De **overige uitgaven** blijven per saldo nagenoeg gelijk. GroenLinks buigt iets om via grondverkoop. Daartegenover staan met name extra uitgaven aan inburgering.

Tabel 9.1 Uitgavenontwikkeling van beleidspakket GroenLinks t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto intensiveringen	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro			% per jaar	
Arbeidsvoorwaarden		0			
Openbaar bestuur	$-3\frac{1}{4}$	$-1\frac{3}{4}$	-5	-1	$-1\frac{1}{2}$
Veiligheid	$-\frac{1}{2}$	$-\frac{1}{4}$	$-\frac{3}{4}$	$-\frac{3}{4}$	$-1\frac{1}{4}$
Defensie	$-\frac{1}{4}$	-1	$-1\frac{1}{2}$	-1	$-4\frac{1}{2}$
Bereikbaarheid	-1	$-\frac{1}{4}$	$-1\frac{1}{4}$	-2	$-2\frac{1}{4}$
Milieu		$\frac{3}{4}$			
Onderwijs	$\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$	3	$\frac{1}{2}$	$1\frac{3}{4}$
Zorg	11	$-1\frac{3}{4}$	$9\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$2\frac{3}{4}$
Sociale zekerheid	5	-8	-3	$1\frac{1}{4}$	$-\frac{3}{4}$
Overdrachten aan bedrijven	$-1\frac{1}{2}$	$-\frac{1}{2}$	-2	$-3\frac{3}{4}$	$-4\frac{1}{2}$
Internationale samenwerking	$1\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$	2	$1\frac{3}{4}$	$2\frac{3}{4}$
Overig		0			
Totaal EMU-relevante uitgaven	$11\frac{1}{2}$	$-9\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$	0

Het beleidspakket van GroenLinks vermindert de **werkgelegenheid** in de sector overheid in 2017 met 5000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt uit op $\frac{3}{4}$ % per jaar, onveranderd ten opzichte van het basispad. In de zorg daalt de werkgelegenheid met 15.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De werkgelegenheid in de zorg stijgt daarmee met $2\frac{1}{2}$ % per jaar, tegen $2\frac{3}{4}$ % per jaar in het basispad.

Tabel 9.2 Werkgelegenheidseffecten beleidspakket GroenLinks t.o.v. basispad, 2013-2017

	Uitgangs- positie	Basispad	Effect beleids- pakket	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket
	2012	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017
	duizenden arbeidsjaren				% per jaar	
Sector overheid	1048	-42	-5	-47	-3¼	-1
Zorg	967	142	-15	127	2¾	2½
Overheid en zorg	2015	101	-20	81	1	¾

GroenLinks verzwaart de EMU-relevante lasten in 2017 per saldo met 5¼ mld euro ten opzichte van het basispad. De lasten dalen voor gezinnen en stijgen voor bedrijven.

In de **belastingen op milieu** voert GroenLinks ten opzichte van het basispad een netto lastenverzwaring door van 11½ mld euro. De grootste verzwaring betreft de invoering van een belasting voor bedrijven werkzaam in sectoren die niet onder het ETS vallen (3½ mld euro). De grootste lastenverlichting is de invoering van een extra fiscale aftrek voor innovaties die bijdragen aan emissiereductie (½ mld euro).

De **lasten op inkomen en arbeid** worden netto met 13½ mld euro teruggebracht. De grootste verlichting vormt een verlaging van tarieven in de eerste en tweede schijf van de inkomstenbelasting (5¾ mld euro). De grootste verzwaring betreft een beperking in de fiscale aftrekbaarheid van pensioenpremies (Witteveenkader)(2 mld euro).

De **lasten op vermogen en winst** gaan met 6 mld euro omhoog. De belangrijkste verzwaring betreft de invoering van een heffing voor bestaande bebouwing (2½ mld euro).

GroenLinks verhoogt per saldo de **overige belastingen** met 1¼ mld euro. Met name door de verhoging van de assurantiebelasting naar het niveau van de btw (1¼ mld euro). De belangrijkste verlichting is de afschaffing van de overdrachtsbelasting voor starters (¼ mld euro)

Tabel 9.3 Belasting- en sociale premiemaatregelen van beleidspakket GroenLinks t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto lastenverzwaring	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro		
Milieu	1½	11½	13
Inkomen en arbeid	8¾	-13½	-5¼
Vermogen en winst	1½	6	7½
Overig	3½	1¼	4¾
Totaal EMU-relevante lasten	14½	5¼	19¾
w.v. gezinnen	8¾	-2¼	6¾
bedrijven	5¾	7	12¾
buitenland	0	¼	¼

9.2 Macro-economische effecten

GroenLinks vermindert de EMU-relevante uitgaven in 2017 met 9¾ mld euro. Een klein deel daarvan betreft de overheidsbestedingen, die 0,1%-punt per jaar minder groeien dan in het basispad. Vooral de inkomensoverdrachten komen lager uit, met name door het afschaffen van de zorgtoeslag. Daartegenover staat dat de premies voor de ziektekostenverzekering worden verlaagd. Daarnaast verkort het pakket de WW-duur, verhoogt de AOW-leeftijd en voert een inkomensafhankelijke kinderbijslag in. De consumptie van huishoudens groeit gemiddeld 0,2%-punt per jaar minder, vooral vanwege 7% lagere huizenprijzen en de verhoging van belastingen op productie en consumptie. De investeringen van bedrijven komen 1,1%-punt lager uit als gevolg van lastenverzwaringen voor bedrijven. De totale EMU-relevante lasten stijgen met 5¼ mld euro. In totaal groeit het bbp jaarlijks met 0,4%-punt minder dan in het basispad.

Tabel 9.4 Macro-economische effecten beleidspakket GroenLinks, 2013-2017

	Basis	Effect pakket	Basispad incl. beleidspakket
	% per jaar		
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1½	-0,4	1
Consumptie huishoudens	¼	-0,2	0
Overheidsbestedingen	½	-0,1	½
Investeringen bedrijven	3¼	-1,1	2
Uitvoer goederen en diensten	4	-0,2	4
Lonen en prijzen			
Contractloon marktsector	2¼	0,9	3¼
Consumptieprijis	2	1,0	3¼
Reële arbeidskosten marktsector	1¾	-0,5	1¼
Arbeidsmarkt			
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	¼	-0,2	0
w.v. marktsector	-¼	-0,2	-½
effect op niveau 2017 in %-punten			
Werkloze beroepsbevolking	5¼	1,1	6¼
Arbeidsinkomensquote marktsector	80¾	0,8	81½
Saldo lopende rekening (%bbp)	9¼	0,2	9½

Het arbeidsaanbod neemt door het pakket van GroenLinks in 2017 toe met 110.000 personen. Dit komt vooral door een netto lastenverlichting op inkomen en arbeid, de invoering van een quotum voor arbeidsongeschikten en AOW-maatregelen. Daar staat tegenover dat de deeltijdfactor 1,5%-punt toeneemt. De hogere deeltijdfactor verlaagt het arbeidsaanbod in uren. De werkgelegenheid bij de overheid en zorg neemt met 20.000 arbeidsjaren af door het pakket. Ook de werkgelegenheid bij de marktsector daalt door de lastenverzwaringen. Per saldo komt de werkloosheid in 2017 1,1%-punt hoger uit.

De prijzen komen hoger uit dan in het basispad. Een deel wordt verklaard door de 6½% hogere huren. Daarnaast leiden de hogere belastingen op productie en consumptie tot prijsstijgingen. De hogere prijzen hebben ook een opwaarts effect op de lonen. De

uitvoerprijs neemt meer toe, waardoor het volume van de uitvoer lager is dan in het basispad. Het saldo op de lopende rekening verbetert iets omdat het uitvoersaldo toeneemt. Het invoervolume neemt af door het pakket vanwege het lagere bbp-volume.

9.3 Overheidstekort en overheidsschuld

Door het pakket is er minder werkgelegenheid, meer werkloosheid en een lager volume aan bbp. Deze doorwerking zorgt er voor dat het EMU-saldo in 2017 minder verbetert dan de initiële netto impuls van 15 mld euro of 2,4% bbp. Er zijn vooral negatieve inverdieneffecten van de belastingverhogingen op productie en consumptie. De totale inverdieneffecten zijn -1,4% bbp. Hierin zit ook de negatieve effecten van de hogere huren en 7½% lagere huizenprijzen. Het pakket laat de EMU-schuld als percentage van het bbp dalen. Dit komt omdat het tekort vanaf 2014 kleiner wordt, maar ook omdat het nominale bbp hoger uitkomt dan in het basispad.

Tabel 9.5 Overheidstekort en overheidsschuld beleidspakket GroenLinks, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo (% bbp, basispad)	-2,9	-3,1	-2,7	-2,8	-2,6
Ex-ante effect pakket	0,0	0,6	1,1	1,8	2,4
Inverdieneffecten van het pakket	-0,1	0,1	-0,3	-1,0	-1,4
EMU-saldo inclusief effect pakket (% bbp)	-3,0	-2,5	-1,8	-1,9	-1,6
EMU-schuld (% bbp, basispad)	72,9	73,5	73,9	74,3	74,1
Effect pakket	-0,8	-2,0	-3,4	-4,0	-4,8
EMU-schuld inclusief effect pakket (% bbp)	72,1	71,5	70,6	70,3	69,4

9.4 Koopkrachteffecten

De volgende maatregelen zijn gunstig voor de koopkracht:

- uitstellen van de afbouw dubbele algemene heffingskorting in referentieminimumloon tot 2017
- verhogen huurtoeslag
- omzetten van een deel van de nominale Zvw-premie in een inkomensafhankelijke premie waarbij de zorgtoeslag vervalt (voordelig voor lage inkomens)
- inkomensafhankelijk eigen risico (voordelig voor lage inkomens)
- gedeeltelijk terugdraaien van het belastingen van de reiskostenvergoeding
- hogere ouderenkorting voor lagere inkomens
- verlagen tarieven box 1 en verlenging derde schijf
- arbeidskorting verhogen voor lage inkomens
- verhogen kinderopvangtoeslag

De volgende maatregelen zijn nadelig voor de koopkracht:

- inkomensafhankelijke kinderbijslag
- omzetten van een deel van de nominale Zvw-premie in een inkomensafhankelijke premie waarbij de zorgtoeslag vervalt (nadelig voor hoge inkomens)
- inkomensafhankelijk eigen risico (nadelig voor hoge inkomens)
- correctie van het toetsingsinkomen bij toeslagen voor hypotheekrenteaftrek en het eigenwoningforfait
- arbeidskorting verlagen voor hogere inkomens
- invoeren van maximum inkomensgrens voor koopkrachtaanvulling AOW'ers (MKOB) en AOW-partnertoeslag
- invoeren van een vijfde schijf in box 1
- versneld afschaffen hypotheekrenteaftrek
- fiscaliseren AOW
- versnelde afbouw overdraagbaarheid algemene heffingskorting
- invoeren tweede schijf vermogen in box 3
- afschaffen gratis schoolboeken

Het programma van GroenLinks heeft een neutraal effect op de reële loonontwikkeling in de marktsector. Zowel de lonen als de prijzen stijgen meer dan in het basispad. Verscheidene belasting- en accijnsverhogingen, waaronder die van de accijns op brandstoffen, de assurantiebelasting en de heffing op de bestaande bouw, hebben een opwaarts effect op de inflatie. De inflatieontwikkeling wordt gevolgd door de loonontwikkeling in de marktsector.

Alle huishoudens hebben voordeel van het verlagen van de tarieven in box 1. Het gedeeltelijk omzetten van de nominale Zvw-premie in een inkomensafhankelijke premie is gunstig voor de lage inkomens, maar ongunstig voor de hoge inkomens. Hetzelfde geldt voor het inkomensafhankelijk eigen risico. Het versneld beperken van de hypotheekrenteaftrek en het invoeren van een tweede schijf in box 3 treft ook vooral de hogere inkomens, maar ook gepensioneerden met een eigen woning of een hoog eigen vermogen. Hogere inkomens hebben echter een positief koopkrachteffect van het verlengen van de derde schijf in box 1. De correctie voor de hypotheekrenteaftrek op het toetsingsinkomen voor toeslagen treft vooral de middeninkomens.

Het gedeeltelijk terugdraaien van het belasten van de reiskostenvergoeding is gunstig voor werknemers. De werknemers met lage tot middeninkomens hebben voordeel van de verhoging van de arbeidskorting, voor werknemers met hoge inkomens is deze juist verlaagd. Werknemers die gebruik maken van de kinderopvangtoeslag ondervinden een positief koopkrachteffect van de verhoging hiervan.

Uitkeringsgerechtigden hebben voordeel van het uitstellen van de afbouw van de dubbele algemene heffingskorting in het referentieminimumloon tot 2017.

Het invoeren van maximuminkomengrenzen voor de AOW-partnertoeslag en de MKOB heeft een negatief koopkrachteffect voor gepensioneerden met een hoger inkomen.

De doorwerking van de zorgmaatregelen op de eigen betalingen en de eigen bijdragen in de Zvw is meegenomen in de koopkracht.

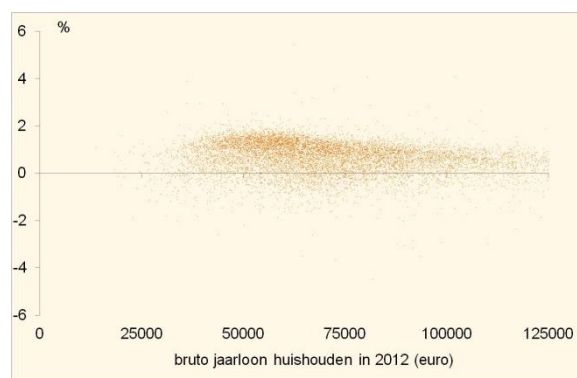
Enkele maatregelen zijn niet in de statische koopkrachtcijfers verwerkt, omdat ze niet passen binnen het begrip statische koopkracht. Dit betreft onder meer de snellere verhoging van de AOW-leeftijd, de versobering van de WW en het beperken van het Witteveen kader. Er zijn ook maatregelen die niet zijn meegenomen omdat niet bekend is welke huishoudens in welke mate daarvan profiteren of omdat de betreffende groep niet is opgenomen in de koopkracht tabel. Dit betreft onder meer de verlaging van het collegegeld, het terugdraaien van de langstudeerboete en het vervallen van de overdrachtsbelasting voor starters, deze hebben een gunstig effect op de koopkracht. De versobering van de AWBZ, de verhoging van de schenk- en erfbelasting en de verhoging van het tarief in box 2 hebben een ongunstig effect op de koopkracht.

Tabel 9.6 Ex post koopkracht beleidspakket GroenLinks, gemiddeld over 2013-2017

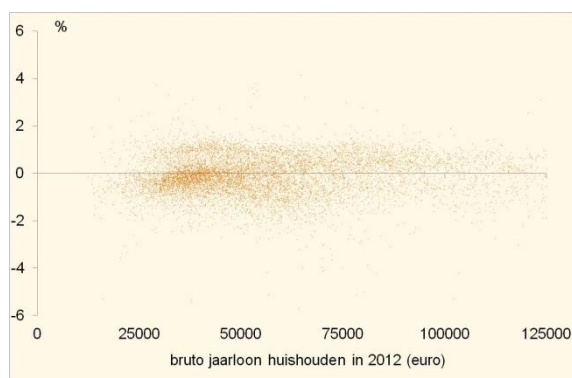
	Tweeverdiener (c)		Alleenstaande (ouder)		Alleenverdiener		Alle huishoudtypen	
Bruto huishoudinkomen (b)	Effect	Basis	Effect	Basis	Effect	Basis	Effect	Basis
	GL	incl.	GL	incl.	GL	incl.	GL	incl.
		GL		GL		GL		GL
mediaan koopkrachtmutatie in % (a)								
Werknemers								
< 175% WML	1¼	¾	1	1	½	-½		
175-350% WML	1¼	1	½	¾	½	0	} ¾	} ¾
350-500% WML	½	¾	} ¼	} ½	} ¼	} 0		
> 500% WML	¼	½						
Uitkeringsgerechtigden								
<= 120% WML	} 1	} ¼	½	¼	¼	-½	} ½	} ¼
> 120% WML			¼	¼	½	¼		
Gepensioneerden								
<= 120% AOW	½	¾	¼	½	} -¼	} -1	} 0	} -¼
> 120% AOW	0	-¾	-¾	-1¼				
Alle inkomensbronnen	½	½	½	½	½	-¼	½	½
(a) Statische koopkrachtmutatie exclusief incidentele inkomensmutaties.								
(b) Bruto inkomen uit arbeid, bruto minimumloon (WML) en bruto 100% AOW-uitkering zijn in 2012 ongeveer 18.800 euro.								
(c) De indeling van tweeverdieners naar inkomensbron is op basis van de meest verdienende partner.								

Figuur 9.1 Spreiding koopkracht beleidspakket GroenLinks (inclusief basispad) over 2013-2017³⁵

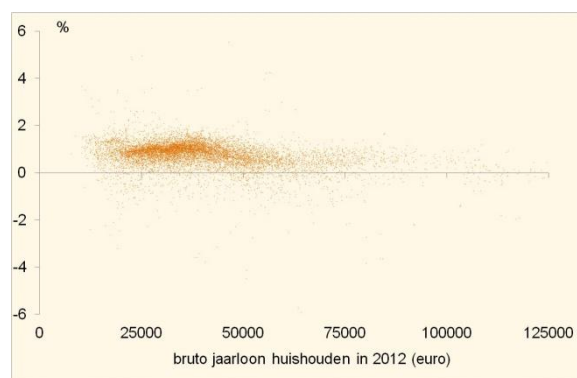
Werkende tweeverdieners

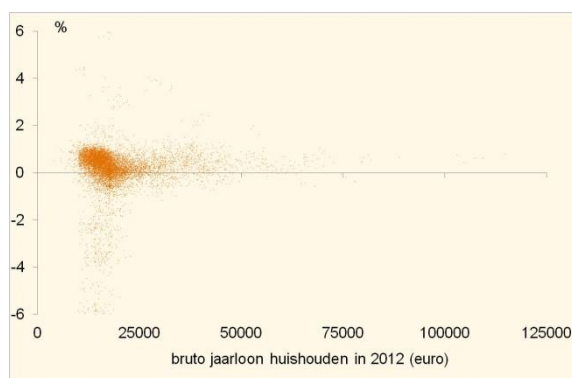
Werkende alleenverdieners

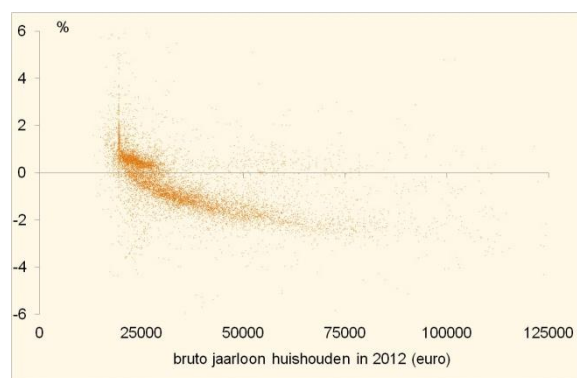
Werkende alleenstaanden

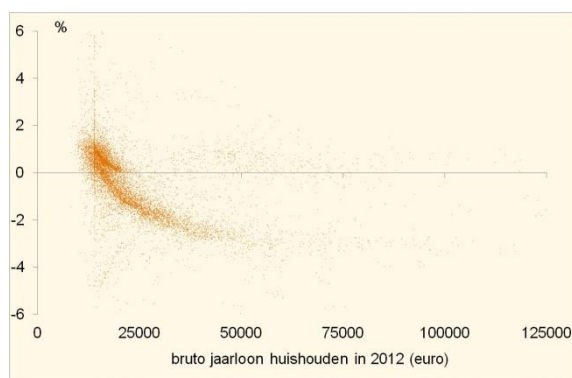
Uitkeringsgerechtigde alleenstaanden

Gepensioneerde tweeverdieners

Gepensioneerde alleenstaanden

³⁵ Koopkracht naar huishoudtype en huishoudinkomen, mutaties in % per jaar, 2013-2017.

9.5 Structurele werkgelegenheidseffecten

Tabel 9.7 Structurele effecten arbeidsmarkt

	GroenLinks
Werkgelegenheid (a)	2 ¼
w.v. fiscaal	¾
sociale zekerheid	1 ½
AOW-leeftijd	0
Participatie (b)	1 ¾
Werkloosheid	-1 ¾
Productiviteit (c)	0,0

(a) Procentuele toename werkgelegenheid in arbeidsjaren.
(b) Als percentage van de potentiële beroepsbevolking.
(c) Procentuele toename productiviteit.

GroenLinks verlaagt de maximale duur van de WW-uitkering naar 12 maanden. Daarnaast wordt de werkgelegenheid beïnvloed door diverse fiscale maatregelen. Zo maken de verhoging van de arbeidskorting en de verlaging van de tarieven in de eerste twee schijven werken financieel aantrekkelijker. Daarentegen maken de verhoging van de WW-uitkeringen en de beperking van de hypotheekrenteaftrek werken financieel minder aantrekkelijk. Per saldo stijgt de werkgelegenheid in arbeidsjaren met 2¼%. De participatiegraad stijgt met 1¾% van de potentiële beroepsbevolking terwijl de werkloosheid daalt met 1¾%-punt. Daarnaast wordt er meer in deeltijd gewerkt.

Met betrekking tot ontslagbescherming en de financiële verantwoordelijkheid van werkgevers voor de eerste zes maanden WW volgt GroenLinks het Begrotingsakkoord. De WW-uitkering wordt verhoogd naar 90% in de eerste zes maanden en naar 80% van het laatst verdiende loon in de tweede zes maanden waarbij het maximumdagloon wordt verlaagd naar het modale loon. Samen met de verlaging van de maximale duur leidt dit tot een toename van de werkgelegenheid met ½% en een daling van de werkloosheid met ½%-punt.

De beperking van de Wajong tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikten leidt tot meer arbeidsaanbod en werkgelegenheid. Ook het quotum voor arbeidsgehandicapten zorgt voor meer werkgelegenheid evenals de participatiecontracten. De maatregelen op het gebied van de sociale zekerheid (exclusief WW) leiden samen tot een toename van de werkgelegenheid van 1%.

De AOW-leeftijd wordt eerder verhoogd, maar de uiteindelijke verhoging is in lijn met het Begrotingsakkoord. Vouchers voor langdurige werklozen dienen als flankerend beleid om mensen naar werk te begeleiden. De maatregelen hebben een beperkt effect op de werkgelegenheid en op de werkloosheid op lange termijn.

Een aantal fiscale maatregelen heeft effect op de belastingdruk en samen hebben de maatregelen een positief effect op de werkgelegenheid in arbeidsjaren. De nominale Zvw-

premie wordt verlaagd naar 400 euro en wordt opgebracht door de afschaffing van de zorgtoeslag en de invoering van een inkomensafhankelijke zorgpremie voor inkomens vanaf WML. Zowel het eigen risico voor zorgkosten als de kinderbijslag voor inkomens vanaf modaal worden inkomensafhankelijk. Per saldo verhogen deze maatregelen de marginale druk, wat uitmondt in een lagere werkgelegenheid. De beperking van de hypotheekrenteaftrek zorgt voor een hogere belastingdruk voor huiseigenaren. De terugsluis via een verhoging van de arbeidskorting verlaagt daarentegen de marginale druk voor werkenden. De btw en allerlei milieuheffingen worden aangepast zodat ze tot een lastenverzwaring leiden, wat de werkgelegenheid verlaagt. Ook de bankenbelasting zorgt voor minder werkgelegenheid. De aftopping van de pensioenopbouw verhoogt eveneens de belastingdruk en verlaagt daarmee de werkgelegenheid. Daar staat tegenover dat hogere subsidies voor kinderopvang tot meer werkgelegenheid leiden. De inkomensafhankelijke arbeidskorting zorgt ervoor dat meer personen participeren op de arbeidsmarkt, maar dat werkzame personen tegelijkertijd meer in deeltijd gaan werken. De daling van de WW-premie, de verlaging van de tarieven in de eerste twee schijven en de inkomensafhankelijke arbeidskorting verhogen de werkgelegenheid. Per saldo leiden de fiscale maatregelen tot een verhoging van de werkgelegenheid in arbeidsjaren met $\frac{3}{4}\%$. Werkzame personen gaan meer in deeltijd werken en de werkloosheid daalt door de fiscale maatregelen met $1\frac{1}{4}\%$ -punt.

Op lange termijn daalt de werkloosheid met $1\frac{3}{4}\%$ -punt. De WW-maatregelen leiden tot een daling met $\frac{1}{2}\%$ -punt, terwijl de maatregelen op fiscaal gebied de werkloosheid verlagen met $1\frac{1}{4}\%$ -punt.

9.6 Houdbaarheid overheidsfinanciën

GroenLinks verbetert de houdbaarheid met 3,2% bbp, vooral door de ex-ante verbetering van het EMU-saldo in 2017. GroenLinks neemt structurele maatregelen voor aanvullende pensioenen en de woningmarkt, maar wendt de opbrengst van de laatste aan voor verhoging van de arbeidskorting. Op het terrein van milieu en bereikbaarheid heffen de structurele effecten van een aantal maatregelen elkaar op. Enerzijds neemt de opbrengst van de invoering van een milieuafhankelijke uitstootbelasting voor vrachtwagens na 2017 toe, anderzijds wordt door GroenLinks meer geïnvesteerd in het spoor, wat op termijn juist tot hogere uitgaven leidt. Ten slotte wordt de Wajong beperkt en loopt de opbrengst van de ombuigingen in de zorg door de vergrijzing geleidelijk op.

GroenLinks neemt een aantal maatregelen ten aanzien van de fiscale behandeling van pensioenen. Door verdere fiscalisering gaan gepensioneerden meer meebetalen aan de AOW. Voor de aanvullende pensioenen wordt de fiscale aftrekbaarheid beperkt tot een inkomen van anderhalf keer modaal en met een lager toegestaan opbouwpercentage. Samen met een aantal kleinere maatregelen leidt dit tot een verbetering van de houdbaarheid met 0,3% bbp. GroenLinks zet in op verdere versoering van de hypotheekrenteaftrek en neemt via de introductie van een verhuurdersbelasting ook maatregelen voor de huurmarkt. Dit zorgt voor een verbetering van de houdbaarheid met 1,2% bbp, waarbij rekening is gehouden met een negatief werkgelegenheidseffect vanuit de woningmarktmaatregelen. De opbrengst van

de woningmarktmaatregelen wordt door GroenLinks teruggesluisd via een verhoging van de arbeidskorting, waarmee het positieve effect op de houdbaarheid ongedaan wordt gemaakt. De maatregelen in de zorg leiden in 2017 tot een netto bezuiniging van 0,3% bbp, vooral in de curatieve zorg. Zo wordt ingezet op volumereductie voor specialisten en ziekenhuizen en op stringenter pakketbeleid. Bij de langdurige zorg zet GroenLinks in op uitbreiding van de WMO, door het overhevelen van een deel van de AWBZ-zorg en het inzetten van extra wijkverpleegkundigen. Door de vergrijzing is de structurele opbrengst van deze maatregelen groter dan in 2017, omdat er in 2040 meer ouderen zijn die een beroep zullen doen op collectief gefinancierde zorg.

Door het GroenLinks-programma slaat het houdbaarheidstekort om in een overschot van 2,1% bbp. Dit betekent dat geld gereserveerd wordt om in de toekomst negatieve schokken op te kunnen vangen, of voor toekomstige intensiveringen of lastenverlichting.

Tabel 9.8 Houdbaarheid, effect van beleidspakket GroenLinks

	% bbp	Mld euro
Houdbaarheid basispad	-1,1	-7
Verbetering	3,2	21
Stand incl. verbetering	2,1	13
Verbetering houdbaarheid, binnen de kabinetsperiode en structurele effecten		
Ex-ante EMU-saldo 2017	2,3	15
Effecten na 2017	0,8	6
Verbetering houdbaarheid, selectie van beleidsdossiers		
AOW en pensioenen	0,3	2
Woningmarkt	1,2	8
Zorg	0,4	3

9.7 Energie en klimaat

GroenLinks intensificeert het beleid ten aanzien van hernieuwbare energie. Hierdoor neemt het aandeel hernieuwbare energie toe met 9%-punt. De EU-verplichting voor het aandeel hernieuwbare energie (14% in 2020) wordt daarmee ruimschoots gerealiseerd.

De emissie van broeikasgassen neemt af met 63 Mton, waarvan 13 Mton in de niet-ETS-sectoren. Het pakket heeft geen effect op de realisatie van de E-Ubrede taakstelling voor de ETS sectoren. Voor de ETS sectoren geldt namelijk een plafond voor alle bedrijven in de EU gezamenlijk. Minder emissie in Nederland geeft bedrijven in andere EU-landen daardoor meer emissieruimte. Een individuele lidstaat kan het EU-brede emissieplafond voor de ETS niet veranderen.

Tabel 9.9 Hernieuwbare energie en broeikasgassen, effecten van beleidspakket GroenLinks t.o.v. het basispad

Toename hernieuwbare energie		Reductie van broeikasgassen		
		Totaal	Niet-ETS-sector	ETS-sector
	aandeel in eindgebruik in %-punt	in Mton CO ₂ -equivalentie		
Nederland totaal	9	63	13	50
w.v. hernieuwbare energie		25	2	23
energiesector		20	0	20
gebouwde omgeving		8	5	3
verkeer		3	3	0
industrie		6	1	4
landbouw		0	0	1
overig		1	1	0

Door afronding kunnen optellingen van subtotalen 1 Mton afwijken van het totaal.

In het basispad bedraagt het aandeel hernieuwbare energie 9% in 2020.

De emissie in de niet-ETS- sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: vooral gebouwde omgeving, landbouw en verkeer. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector in 2020 geraamd op 99 (92-108) Mton CO₂-eq. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is nog niet vastgesteld, maar zal waarschijnlijk uitkomen op 105 Mton CO₂-eq.

De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector.

GroenLinks voert voor energiebedrijven een hybride verplichting in om in 2020 18% van het eindgebruik uit hernieuwbare bronnen te halen. Verondersteld is dat dit aandeel onder andere wordt gerealiseerd door het verplicht meestoken van biomassa (20%) in kolencentrales; door het tot 14% bijmengen van biobrandstoffen in motorbrandstoffen; en uitbreiding van wind op zee. Door het vaststellen van de structuurvisie van wind op land neemt het opgesteld vermogen voor wind op land toe van 4000 MW naar 6000 MW in 2020. De toename van hernieuwbare energie draagt fors bij aan de vermindering van broeikasgasemissies. Andere maatregelen die daar aan bijdragen zijn:

- Het invoeren van een kolenbelasting die zo hoog is dat de elektriciteitsproductie door kolencentrales wegvalt. Als gevolg hiervan gaan gascentrales meer elektriciteit produceren en neemt de import van elektriciteit toe. Verondersteld is dat voor de hierboven genoemde biomassameestookverplichting biomassacentrales worden gebouwd.
- Het inzetten op energiebesparingsmaatregelen, waaronder het fiscaal stimuleren van energiebesparing door woningeigenaren, het verplicht isoleren van huurwoningen door woningbouwcorporaties, het uitbreiden en het beter handhaven van een verplichting tot het nemen van energiebesparingsmaatregelen met een terugverdientijd korter dan 9 jaar bij de utiliteitsbouw en het stimuleren van energiebesparing in de industrie via tendering en uitbreiding van de EIA.
- Bij de sector verkeer verminderen de emissies door de maatregelen die zijn beschreven bij het thema bereikbaarheid. Vooral het invoeren van een kilometerprijs voor personen-, bestel- en vrachtauto's, en het verlagen van de maximumsnelheid zijn hierbij van belang.

GroenLinks reduceert broeikasgassen en verhoogt het percentage hernieuwbare energie door de uitgaven voor energie en klimaat met 2,8 mld euro in 2020 te verhogen. Tegelijkertijd verhoogt GroenLinks de belastingen op energie en klimaat met 2,4 mld euro, waardoor de prikkel om broeikasgassen te reduceren verder toeneemt, en maakt GroenLinks de belastingen voor verkeer en vervoer hoger en afhankelijk van het aantal kilometers.

9.8 Zorg

Bij de **langdurige zorg** wordt de uitvoering van zowel de intramurale als de extramurale AWBZ overgeheveld naar gemeenten. De aanspraken krijgen de vorm van een voorziening in plaats van een verzekerd recht. Dat wil ook zeggen dat de AWBZ niet uitgevoerd gaat worden door zorgverzekeraars. GroenLinks accepteert dat de zorg in de gemeente anders wordt ingevuld dan in de andere gemeente. Mede door het voorzieningenkarakter kunnen gemeenten meer maatwerk leveren, zodat een besparing geboekt kan worden van 1,5 mld euro.

Daarnaast verhoogt GroenLinks de norm voor gebruikelijke zorg voor begeleiding en persoonlijke verzorging - die voor eigen rekening komt - van 60 naar 90 minuten per week. Dit betekent een aanpassing van de indicatie alsmede een korting van de budgetten met 0,4 mld euro. Daarnaast gaat de eigen bijdrage AWBZ voor mensen met een vermogen omhoog door verhoging van het percentage van de vermogensinkomensbijtelling van 12% naar 16%. GroenLinks trekt 0,2 mld euro extra uit voor PGB's. Daarnaast stelt GroenLinks meer geld beschikbaar voor meer personeel dat werkzaam is in de langdurige zorg en voor meer wijkverpleegkundigen in de WMO. De intensiveringen bedragen 1,6 mld euro.

In de **curatieve zorg** werkt GroenLinks het stelsel van gereguleerde marktwerking verder uit langs de lijnen van het rapport van de Task Force zorg. Het verder uitwerken van het stelsel bespaart 0,7 mld euro in 2017 en structureel 1 mld euro. In plaats van de toepassing het huidige macrobeheersingsinstrument (MBI) voert GroenLinks maatstafconcurrentie in om de groei van het volume in de ziekenhuiszorg te beteugelen. Andere maatregelen die GroenLinks treft, zijn het beperken van het aantal spoedeisende eerste hulpstellen bij ziekenhuizen, het sluiten van één van de academisch ziekenhuizen en het maken van volume/prijsafspraken door de overheid voor geneesmiddelen. GroenLinks draait de korting op de tarieven van huisartsen terug.

Op het basispakket in de ZVW bespaart GroenLinks 0,3 mrd euro door een stringenter pakketbeheer en door een stringenter beleid bij het toelaten van nieuwe technologie. Via een aantal inkomensmaatregelen worden de honoraria van medisch specialisten en de inkomens en vertrekpremies van bestuurders in de zorg beperkt. Hiervan is de opbrengst 0,2 mld euro. GroenLinks wil alle specialisten in loondienst. Vanwege de complexiteit van de laatste maatregel kent het CPB hier per saldo geen financieel effect aan toe.

GroenLinks kiest voor een inkomensafhankelijk **eigen risico** van 1,5% van het persoonlijk inkomen. Dit komt neer op een gemiddeld eigen risico van 390 euro. Voor lage inkomens komen de eigen betalingen dan uit op gemiddeld 70 euro, voor de hoge inkomens 370 euro. Dat geeft een ombuiging van 0,2 mld euro.

De **werkgelegenheid** in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2013-2017 met 135.000 arbeidsjaren. Dat is 15.000 minder dan in het basispad.

9.9 Onderwijs

GroenLinks intensificeert 2,7 mld euro op onderwijs en buigt 0,3 mld euro om. Per saldo komt dit neer op een netto intensivering van 2,4 mld euro.

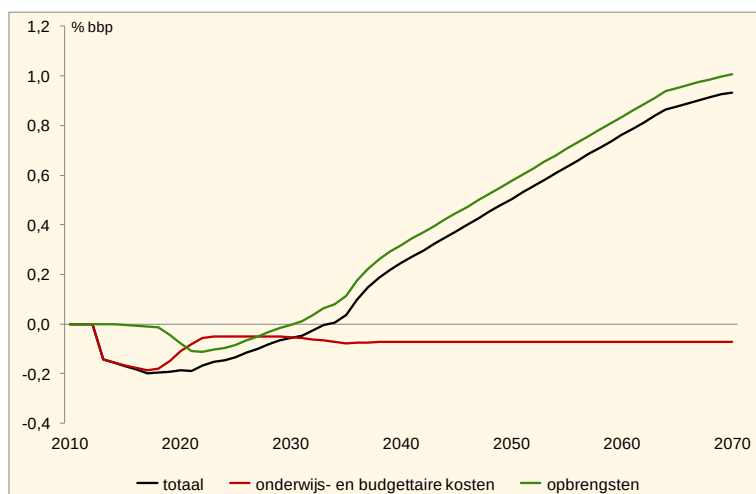
De belangrijkste intensiveringen betreffen het verlagen van het wettelijk collegegeld tot 1250 euro per jaar en het verhogen van de aanvullende beurs met 100 euro voor studenten die onder het nieuwe sociaal leenstelsel komen te vallen (totaal 0,4 mld euro) en het afschaffen van de langstudeermaatregel (0,4 mld euro) in het hoger onderwijs. In het mbo investeert GroenLinks in een verhoging van de salarissen van docenten, bijscholing van docenten en begeleiding van startende docenten door middel van trainingen (0,4 mld euro). Mbo-opleidingen worden verplicht stageplekken aan te bieden en de urennorm van 850 uren wordt beter ingevuld en nageleefd (0,1 mld euro). Daarnaast intensificeert GroenLinks op voor- en vroegschoolse educatie (0,4 mld euro), brede scholen (0,2 mld euro), de aanpak van voortijdig schoolverlaten door middel van intensieve begeleiding (0,1 mld euro) en een uitbreiding van de lerarenbeurs voor scholing van leraren (0,2 mld euro). Ook wordt ingezet op het aantrekken van (eerstegraads) bevoegde docenten door het verhogen van de salarissen (0,3 mld euro). In het primair onderwijs investeert GroenLinks in kop- en schakelklassen, de inzet van meer klassenassistenten en zorgprofessionals en een conciërge voor elke basisschool (0,2 mld euro). Op het terrein van wetenschap worden bonussen ter beschikking gesteld voor toepasbaar wetenschappelijk onderzoek (0,1 mld euro).

De belangrijkste ombuiging betreft de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, waarbij de basisbeurs in zowel de bachelor- als de masterfase wordt vervangen door een lening (0,1 mld euro in 2017 en 0,8 mld euro structureel). Daarnaast worden de gratis schoolboeken afgeschaft (0,2 mld euro) en de subsidies voor de sectorraden en pedagogische studiecentra afgeschaft (0,1 mld euro).

Van het totaal aan maatregelen valt 1,2 mld euro in de categorie kansrijk, geheel bestaande uit intensiveringen. De welvaartseffecten van de introductie van het sociaal leenstelsel in de bachelor- en masterfase en de collegegeldverlaging in het hoger onderwijs zijn onbekend. Deze maatregelen zorgen voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en een (beperkte) verandering in de deelname aan het hoger onderwijs.

Figuur 9.2 presenteert het netto lange-termijn bbp-effect van het pakket aan kansrijke maatregelen (inclusief de invoering van het sociaal leenstelsel en de collegegeldverlaging). De kostenlijn geeft de budgettaire effecten en de onderwijskosten weer. De opbrengstenlijn betreft zowel de stijging van de arbeidsproductiviteit als het arbeidsaanbodeffect. Het totale (netto) effect is de som van de opbrengstenlijn en de kostenlijn.

Figuur 9.2 Effect van onderwijsmaatregelen GroenLinks op bbp

Op lange termijn leidt het onderwijspakket van GroenLinks tot een structurele stijging van het bbp met 1,0%. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de uitbreiding van voor- en vroegschoolse educatie, scholing van leraren en het begeleiden van startende docenten.

9.10 Innovatie

GroenLinks bezuinigt 1 mld euro op innovatie. De voorgestelde beleidswijziging is met een quick-scan beoordeeld op het effect op de welvaart. Hoofdstuk 14 geeft een algemene toelichting op de aanpak die gevolgd is bij het evalueren van innovatiemaatregelen.

Van de bezuinigingen van GroenLinks heeft 1 mld euro een onbekend effect op de welvaart. Het betreft hier een ombuiging op de tki (0,4 mld euro), het afschaffen van de rda (0,5 mld euro), het beëindigen van het innovatiefonds mkb+ (0,1 mld euro) en het verlagen van de bijdragen van de overheid aan TNO, DLO en de gti's.

De beleidsveranderingen van GroenLinks hebben als geheel een onbekend effect op de welvaart.

9.11 Woningmarkt

Maatregelen

GroenLinks hevelt vanaf 2013 de belasting van de eigen woning geleidelijk over van box 1 naar box 3. In 2038 is de overheveling afgerond. Het belastbaar inkomen uit eigen woning wordt dan niet langer bepaald op basis van het eigenwoningforfait (momenteel 0,55%) en belast tegen het schijventarief van box 1 (maximaal 52%), maar wordt bepaald op basis van het forfaitair rendement van box 3 (4%) en belast tegen het vlakke box-3-tarief (30%). Wel voorziet GroenLinks hierbij een vrijstelling van 150.000 euro per belastingplichtige. Fiscale partners kennen zo een vrijstelling van 300.000 euro. Alleenstaanden ontvangen een extra

vrijstelling van 60.000 euro. Alleenstaanden met kinderen ontvangen daar bovenop een extra vrijstelling van 90.000 euro. De vrijstelling wordt geïndexeerd met de huizenprijsinflatie.

GroenLinks schaft vanaf 2013 ook de hypotheekrenteaftrek geleidelijk in 25 jaar af. Hier komt geen aftrek in box 3 voor terug. Ook schaft GroenLinks met ingang van 2013 de wet af die voorschrijft dat de bijtelling vanwege het eigenwoningforfait niet hoger kan zijn dan de aftrek vanwege betaalde hypotheekrente (Wet Hillen).³⁶ Daar staat tegenover dat GroenLinks de overdrachtsbelasting vanaf 2013 voor starters afschaft. Vanaf 2017 wordt ook de overdrachtsbelasting voor overige gevallen geleidelijk in acht jaar afgebouwd.

GroenLinks voert een tijdelijke maatregel in voor huishoudens die na 2000 een woning hebben gekocht en te kampen hebben met restschuld. GroenLinks maakt het mogelijk om aflossingen op die schuld (maar niet de rentebetalingen) af te trekken van het inkomen in box 1. Dit werkt als een tijdelijke fiscale subsidie op koopwoningen.

GroenLinks geeft huurders van een sociale huurwoning met een inkomen van minder dan 33 duizend euro de mogelijkheid hun huurwoning tegen 50% van de WOZ-waarde te kopen. Bovendien schaft GroenLinks het huidige stelsel met zijn woningpuntensysteem, inclusief de door het kabinet Rutte daaraan toegevoegde 25 woningpunten voor woningen in schaarstegebieden, af. In plaats daarvan voert GroenLinks een systeem in waarbij de maximaal redelijke huur wordt vastgesteld op 4,5% van de WOZ-waarde van de woning. De feitelijke huren in de sociale huursector worden met ingang van 2013 jaarlijks verhoogd met een percentage dat gelijk is aan de inflatie + 2%-punt. Gezinnen met een inkomen onder modaal worden deels gecompenseerd voor deze hogere huren via extra huurtoeslag. GroenLinks verhoogt de verhuurdersheffing om deze extra uitgaven aan huurtoeslag te dekken.

Ten slotte voert GroenLinks een openruimteheffing en een ruimtebelasting in. De jaarlijkse belasting wordt 2 euro per vierkante meter grondoppervlakte. De open ruimteheffing 50 euro per vierkante meter. De gebruiksheffing werkt analytisch hetzelfde als een bezitsbelasting, alleen is de grondslag niet de waarde van de woning, maar het perceeloppervlak. De openruimteheffing maakt woningbouw op uitleglocaties duurder ten opzichte van bouwen in bestaand bebouwd gebied. Gemiddeld wordt het bouwen van woningen hierdoor duurder. De opbrengst van beide heffingen tezamen bedraagt 3,0 mld euro structureel. De heffing zal wel regionaal verschillend uitwerken: grond is in de dunbevolkte gebieden goedkoper. Als in heel Nederland de openruimteheffing gelijk is, dan heeft de heffing een grotere impact op de kosten van het bouwen van een huis in een dunbevolkt gebied dan in de Randstad. Daarnaast hebben woningen in dunbevolkte gebieden in de regel een groter oppervlak, wat dit effect versterkt.

³⁶ De opbrengsten van bovenstaande maatregelen worden teruggesluisd via een verlaging van de inkomstenbelasting. Deze terugsluis is niet specifiek gericht op de woningmarkt en daarom meegenomen in de analyse van woningmarkteffecten.

Effecten

De effecten van deze maatregelen zijn samengevat in de onderstaande tabel:

Tabel 9.10 Woningmarkt, effecten van beleidspakket GroenLinks

	2017	structureel
	%bbp	
Welvaartswinst		0,7
EMU-saldo		1,3
	verschil met basispad in %	
Prijs koopwoningen	-7,4	-8,1
Netto huur	6,4	10,0
Consumptie koopwoningen		-5,3
Consumptie huurwoningen		5,6
	% huurwaarde	
Koopsector subsidiepercentage		6,1

De maatregelen van GroenLinks betekenen dat de fiscale subsidie van koopwoningen uiteindelijk zakt van ruim 16,6% in het basispad naar 6,1% structureel. De overheveling van eigenwoningwaarde en eigenwoningschuld naar box 3 is verantwoordelijk voor drie kwart van deze daling. Daarnaast speelt de ruimtebelasting een rol. Deze werkt als een soort onroerendzaakbelasting. De daling in de fiscale subsidie van koopwoningen vertaalt zich in een daling van koopwoningprijzen. De verruiming van de mogelijkheden voor huurverhoging die GroenLinks voorstaat, betekent dat huren hoger worden dan in het basispad. GroenLinks roomt maar een deel van deze extra huurverhoging af (ter financiering van de extra uitgaven huurtoeslag) zodat het per saldo aantrekkelijker wordt om woningen te verhuren. Dit uit zich in een groter aanbod van huurwoningen hetgeen de vraag naar koopwoningen vermindert en koopwoningmarktprijzen verder verlaagt. Dit verbetert de betaalbaarheid van koopwoningen verder en vermindert de rantsoenering op de huurmarkt. De plannen van GroenLinks zorgen dan ook voor een welvaartsvoordeel van circa 0,7% bbp. Het saldo van de Rijksoverheid verbetert structureel met 1,3% bbp (8,5 mld euro).³⁷

³⁷ Een aanzienlijk deel van het budgettaire voordeel (ter grootte van 5,8 mld euro in 2040) wordt teruggesluisd via een verlaging van de inkomstenbelasting. Dat effect is niet meegenomen in deze analyse van de woningmarkt en ook niet in het bij de woningmarktanalyse behorende budgettaire beeld.

9.12 Bereikbaarheid

- De maatregelen uit het Begrotingsakkoord 2013 ten aanzien van het belasten van de vergoedingen voor woon-werkverkeer voor fiets en ov worden teruggedraaid, de overige maatregelen ten aanzien van (lease-)auto's blijven gehandhaafd.
- GroenLinks bezuinigt het maximale bedrag van 4,6 mld euro op de aanleg van wegen in de periode 2013-2017.
- Voor personenauto's wordt een kilometerheffing ingevoerd. Het tarief is gemiddeld 10 cent per kilometer en wordt gedifferentieerd naar tijd, plaats en milieukeurmerken. De wegenbelasting wordt tegelijk afgeschaft. Met deze maatregel wordt, inclusief de opbrengst van de congestieheffing, structureel 2 mld euro per jaar opgehaald.
- Voor vrachtwagens en bestelwagens wordt een kilometerheffing ingevoerd. Het tarief is 18 cent per kilometer en wordt gedifferentieerd naar milieukeurmerken. De wegenbelasting en het eurovignet worden tegelijk met de invoering afgeschaft, maar daaraan voorafgaand juist tijdelijk verhoogd met 0,5 mld euro. Met deze heffing wordt structureel 3,3 mld euro per jaar opgehaald.
- Tevens wordt daarbovenop een congestieheffing van 18 cent per kilometer voor al het verkeer geheven.
- Verhoging van de aanschafbelasting op personenauto's (bpm) met 1,1 mld euro vanaf 2013. Hierdoor wordt de gemiddelde auto ten opzichte van het basispad in aanschaf circa 1800 euro³⁸ duurder in 2020. De bpm wordt gedifferentieerd naar CO₂-uitstoot met een korting voor personenauto's die voldoen aan de Euro-6 norm.
- Aanpassing maximumsnelheid op snelwegen naar 80 km/uur in bebouwd gebied in steden en 100 km/uur op alle overige wegen.
- GroenLinks investeert 1,5 mld euro extra in spoor in de periode 2013-2017.
- GroenLinks investeert 1,5 mld euro extra in stad- en streekvervoer in de periode 2013-2017.
- GroenLinks verhoogt de bdu-uitkering (voor o.a. bijdrage aan ov-exploitatie) aan provincies met 0,2 mld euro per jaar vanaf 2013.
- GroenLinks voert een ov-trajectkaart in voor minderjarige mbo'ers.
- Met vliegbelastingen voor vracht en personen wordt een EMU-saldoverbetering bereikt van 0,5 mld euro vanaf 2013. Dit leidt tot een afname van zo'n 10 à 20 procent van het aantal passagiers vanaf Schiphol.

³⁸ Onder de aanname van 0,6 mln verkochte nieuwe personenauto's per jaar.

Tabel 9.11 Bereikbaarheid, effecten van beleidspakket GroenLinks

Effect in 2020 t.o.v. het basispad (a)	
Verkeerseffecten	mutaties in %
Autogebruik	-22
OV-gebruik	20
Files op snelwegen	-67
Bereikbaarheidsbaten	mutaties in mld euro per jaar
Reistijdbaten weg/ov (b)	0,47
Baten extra gebruik weg/ov (c)	-0,75

(a) Zie voor een toelichting op de gehanteerde begrippen hoofdstuk 15.
(b) De reistijdbaten zijn het welvaartseffect van kortere reistijden of kortere routes.
(c) Als reizen met de auto of het ov duurder wordt, zullen mensen minder gaan reizen. Het betreft de welvaartseffecten hiervan.

Het autogebruik neemt bij GroenLinks fors af met 22%. Dit komt voor het grootste deel door de kilometerheffing van circa 10 cent per kilometer. Daarnaast zullen mensen minder autorijden onder andere door de langere reistijden als gevolg van de verlaging van de maximumsnelheid.

Het ov-gebruik neemt fors toe met 20%. Dit komt doordat automobilisten door de kilometerheffing vaker met het ov gaan reizen, door de extra investeringen in het openbaar vervoer, door de ov-trajectkaart voor minderjarige mbo-studenten en door het terugdraaien van het belasten van woon-werkkilometers met het ov.

Het aantal files neemt eveneens fors af, met 67%. De belangrijkste oorzaken zijn de congestieheffing en de kilometerheffing voor personenauto's. De verlaging van de maximumsnelheid zorgt voor minder autokilometers en in de spits zorgt dit voor een betere doorstroming. Ten slotte draagt ook de kilometerheffing voor het vrachtverkeer bij aan de filereductie. Daartegenover staat dat de bezuiniging op de aanleg van wegen de filedruk doet toenemen.

De reistijdbaten weg/ov nemen per saldo toe met 0,47 mld euro per jaar. De belangrijkste verbetering in reistijdbaten komt door de kilometerheffing, gevolgd door de congestieheffing. De verlaging van de maximumsnelheid heeft een positief effect op de reistijdbaten doordat de files afnemen, maar een - groter - negatief effect doordat door de snelheidsverlaging gedurende de gehele dag langere reistijden ontstaan. Hierdoor zijn de reistijdbaten van de snelheidsverlaging negatief. Ook de bezuinigingen op de aanleg van wegen verkleinen de reistijdbaten.

De daling van het autogebruik levert een verlies op. Door de kilometerheffing zullen mensen minder reizen. Ditzelfde effect geldt voor de verlaging van de maximumsnelheid.

Daartegenover staat dat door de ov-trajectkaart voor minderjarige mbo-studenten meer zal worden gereisd. Per saldo leidt dit tot een verlies van 0,75 mld euro per jaar.

In totaal nemen de bereikbaarheidsbaten af met 0,28 mld euro per jaar.

9.13 Natuur

Algemeen beeld

GroenLinks beoogt de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) volgens de oorspronkelijke voornemens uit 1990. De partij optimaliseert dit netwerk van natuurgebieden en investeert in inrichting en uitbreiding ervan om ruimte te geven aan biodiversiteit. Daarnaast zet GroenLinks middelen in om 'het boerenland mooier en natuurlijker' te maken. Via wet- en regelgeving en door fiscale faciliteiten streeft GroenLinks naar een verlaging van de uitstoot van schadelijke stoffen naar de omgeving en een afname van de stedelijke druk op de open ruimte.

Door het maatregelpakket van GroenLinks neemt de biodiversiteit met 20 tot 25 procentpunten toe. Ook de belevingswaarde van natuur en landschap gaat duidelijk vooruit.

Tabel 9.12 Natuur: effecten in 2020 van beleidspakket GroenLinks t.o.v. het basispad

Categorie	Effect t.o.v. basispad
Biodiversiteit: alle (VHR)-doelsoorten (%-punten)	+20 tot 25
Belevingswaarde natuur en landschap	++
Uitgaven overheid in mld euro	+0,78

De biodiversiteit is weergegeven in klassen %-punten ten opzichte van het basispad. In het basispad worden in 2020 ruim 50% van alle doelsoorten en ruim 60% van alle doelsoorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) duurzaam behouden. De resultaten laten geen verschil zien tussen alle doelsoorten en de doelsoorten van de VHR.

De belevingswaarde is gecategoriseerd in een vijftal klassen ten opzichte van het basispad (--: duidelijke achteruitgang, -: enige achteruitgang, 0: situatie vergelijkbaar met basispad, +: enige vooruitgang, ++: duidelijke vooruitgang).

Belangrijkste maatregelen

- 0,68 mld extra voor aankoop, inrichting en beheer van natuur, binnen en buiten de EHS;
- 0,10 mld extra fiscale voordelen voor investeringen in het landschap;
- Diverse fiscale maatregelen en subsidies om de milieudruk door de landbouw te verminderen.

Effecten op biodiversiteit

GroenLinks investeert in het behoud en het herstel van bestaande natuurgebieden en wil de EHS optimaliseren. GroenLinks zet jaarlijks 0,78 mld euro extra overheidsbudget in voor natuur. Hiervan financiert de partij de inrichting, de uitbreiding en het beheer van natuurgebieden, de anti-verdrogingsmaatregelen, het tijdelijk herstelbeheer en natuur buiten de EHS. Er zijn door deze financiële impuls geen tekorten meer voor het natuurbeheer dat nodig is om de bestaande biodiversiteit in stand te houden. Door de extra middelen hoeven - anders dan in het basispad - niet eerst ruil- en natuurgronden verkocht te worden om inrichting of uitbreiding te realiseren. Hierdoor komt de EHS sneller tot stand, met een positief effect op de biodiversiteit. Door de extra middelen kunnen ook meer hectaren natuur ingericht en aangekocht worden. De uitbreiding van natuurgebieden gebeurt op een wijze die het verdrogingsprobleem nagenoeg geheel oplost. GroenLinks stelt voldoende middelen beschikbaar om te investeren in de oplossing van de tekorten aan geschikt leefgebied en de versnippering daarvan. Om tijdig gronden met de gewenste ligging tot natuurgebied om te

vormen, moet een aanzienlijk deel van de benodigde agrarische gronden tegen (vermoedelijk) hogere prijzen worden onteigend. De natuur- en plattelandontwikkeling krijgt een impuls door 10% van het budget uit pijler 1 (inkomenstoelagen) van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) over te hevelen naar pijler 2 (plattelandsbeleid). Dit vraagt nationale cofinanciering. GroenLinks geeft extra aandacht aan de soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijnen die hun leefgebied buiten de EHS hebben. GroenLinks zet met haar maatregelenpakket een grote stap in het realiseren van de langetermijndoelstelling van duurzame instandhouding van beschermde natuur in Nederland. In 2020 neemt de biodiversiteit met 20 tot 25 procentpunten toe. Voor de landbouwsector betekenen de door GroenLinks voorgestelde heffingen op bestrijdingsmiddelen en antibiotica een lastenverzwaring van 0,2 mld euro, waar subsidies voor duurzame vormen van landbouw tegenover staan van 0,1 mld euro. Verder stimuleert GroenLinks de verduurzaming van de landbouw met een investeringsregeling (zie bijlage). Het effect van deze landbouwmaatregelen op de biodiversiteit is beperkt.

Effecten op belevingswaarde van natuur en landschap

De uitbreiding van de EHS versterkt het groene karakter van het landelijk gebied. De belevingswaarde gaat hierdoor vooruit. Er wordt extra geïnvesteerd in groene recreatieve gebieden rondom de steden. Het GroenLinks-programma reserveert middelen voor het beheer van landschapselementen die in het bezit zijn van particulieren. Ook stimuleert de partij het binnenstedelijk bouwen en de herstructurering van bedrijventerreinen met financiële prikkels en door de bebouwing in het open gebied duurder te maken, door het invoeren van een openruimteheffing en een belasting op bebouwd terrein. Samen verlagen deze maatregelen de druk op het open gebied. Alles tezamen genomen gaat de belevingswaarde van natuur en landschap bij uitvoering van het GroenLinks-programma er duidelijk op vooruit.

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:
De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

